

Relatiu sintètic i relatiu amb prolepsis

JOSEP RUAIX I VINYET

En aquest treball estudiarem dos fenòmens, més aviat poc coneguts, que s'observen en les oracions de pronom relatiu: el relatiu sintètic i el relatiu amb prolepsis; després farem una proposta normativa resumida i finalment, per reblar el clau, posarem una bona colla d'exemples esme-nables o clarament millorables.

Relatiu sintètic

Entenem per *relatiu sintètic* aquella construcció de pronom relatiu en què manca algun element dels que, segons la lògica gramatical, hi correspondrien.

El relatiu sintètic es pot considerar acceptable (perquè aleshores no sol generar ambigüïtat) en construccions senzilles, com ara les següents: 1) combinació de subjecte i complement directe; 2) combinació de dos complements directes; 3) combinació de complement determinatiu i complement directe. Exemples (bíblics):

- 1) *Els qui el Senyor beneeix posseiran la terra; els qui ell maleeix en seran exclosos* (Salm 37,22 segons la Bíblia Catalana Interconfessional [BCI]). Combinació equivalent a *aquells* (subjecte) *a qui* o *que* (compl. directe). La construcció analítica (és a dir, completa, amb tots els seus elements) seria: *Aquells a qui* (o *Aquells que*) *el Senyor beneeix posseiran la terra; aquells a qui* (o *aquells que*) *ell maleeix en seran exclosos*.
- 2) *¿Puc maleir el qui Déu no maleeix, puc amenaçar el qui el Senyor no amenaça?* (Nombres 23,8 segons BCI). Combinacions equivalents a *aquell* (compl. directe) *a qui* o *que* (compl. directe). La construcció analítica seria: *¿Puc maleir aquell a qui* (o *aquell que*) *Déu no maleeix, puc amenaçar aquell a qui* (o *aquell que*) *el Senyor no amenaça?*
- 3) *Sabem que Déu ho disposa tot en bé dels qui ell ha decidit cridar ...* (Romans 8,28 segons BCI). Combinació equivalent a *d'aquells* (compl. determinatiu) *a qui* o *que* (compl. directe). La construcció analítica seria: *Sabem que Déu ho disposa tot en bé d'aquells a qui* (o *d'aquells que*) *ell ha decidit cridar ...* Exemple anàleg: *Nosaltres sabem que Déu ho disposa tot en bé dels qui l'estimen, dels qui ha decidit cridar per decisió seva ...* (Rm 8,28 segons el lèxiconari litúrgic oficial).

Podem afegir-hi un exemple que conté primerament el cas 2 i després el cas 3: *... ja que persegueixen el qui tu has ferit i troben motius al dolor del qui tu traspasses* (Salm 69,27 segons BCI). Combinacions equivalents a *aquell* (compl. directe) *a qui* o *que* (compl. directe) i a *d'aquell* (compl. determinatiu) *a qui* o *que* (compl. directe). La construcció analítica seria: *... ja que persegueixen aquell a qui* (o *aquell que*) *tu has*

ferit i troben motius al dolor d'aquell a qui (o *d'aquell que*) *tu traspasses*. Afegim-hi també un exemple no bíblic del cas 3: *Ha crescut enormement la massa de lectors, dels interessats per la literatura; i dins ella, el grup dels qui apassiona la poesia pura* (Carles Riba, *Sobre la poesia...*, Barcelona 1984, p. 139). La construcció analítica (i alhora millor, perquè en aquest cas és més clara) seria: *Ha crescut enormement la massa de lectors, dels interessats per la literatura; i dins ella, el grup d'aquells a qui apassiona la poesia pura*.

El relatiu sintètic també es troba més o menys justificat quan així s'evita la repetició d'una preposició, però té l'inconvenient de generar poca o molta ambigüïtat. Exemples:

- *Lo exir és impossible sinó a aquells que [= a aquells a qui] Déus ordona que n'isquen* (Bernat Metge). Notem que s'hi evita la repetició de la preposició *a*.
- *Disposo d'una collecció de ... La cediré gustós a qui [= a aquell a qui] pugui interessar, institució o particular* (Avui, 14-12-2002, p. 5, carta al director). També aquí s'hi evita la repetició de la preposició *a*.
- *De sobte, [l'escriptora mística] Margarida sent la necessitat d'expressar les raons que la portaren a escriure sobre el que [= sobre allò sobre què] res no es pot dir* (pròleg a Margarida Porete, *L'espill de les ànimes simples*, Barcelona 2001, p. 30). Aquí s'hi evita la repetició de la preposició *sobre*.

A vegades, per a evitar el relatiu sintètic, és bo de redactar la frase d'una manera tal que no comporti la repetició de la preposició. Exemple: *Verdaguer, en la seva tenaç percaça del retrobament amb l'èxit públic, confia en els Jocs Florals de Barcelona, bé que sense èxit, perquè era considerada plataforma privilegiada de projecció per a molts literats, especialment per als qui [= per a aquells per a qui] els Jocs havien estat una porta d'entrada en el món literari* (J. Requesens [ed.], *Jacint Verdaguer, poeta i prevere*, Barcelona 2003, p. 40). Aquesta frase milloraria dient: *Verdaguer ... especialment per a aquells que havien tingut en els Jocs una porta d'entrada en el món literari*.

Com s'haurà observat, en el relatiu sintètic hi intervenen els pronoms relatius *qui* o *que*. Quan hi intervé el relatiu *el qual* (i variants), ja no es tracta pròpiament d'aquest relatiu sintètic típic, sinó d'un relatiu sintètic impropri, que constitueix un clar defecte de redacció, que cal corregir. Exemples:

- «La realització d'aquest treball m'ha permès aprofundir en el tema el qual m'agradaria estar immers, és a dir, els avions» (*Treballs de recerca d'alumnes de batxillerat del Bages, curs 2002-2003*, p. 214) > *La realització d'aquest treball m'ha permès aprofundir en el tema en el qual m'agradaria estar immers, és a dir, els avions*.

- «Afortunadament, no hi ha “molt sensibles” en el sentit global de la personalitat, que és amb el qual es fan l'autoretrat» (J.M. Espinàs, *Inventari de jubilacions*, Barcelona 1993⁶, p. 164) > *Afortunadament ... que és aquell amb el qual* (o *aquell amb què*) *es fan l'autoretrat*.
- «Ja n'hi ha prou de fer contractes temporals amb finalitats diferents per a les quals s'han pensat i l'excessiva utilització d'aquesta forma de contractació que es dona en aquest país, que és aproximadament un terç dels treballadors» (*Regió 7*, 16-8-2009; de passada hi esmenarem una impropietat) > *Ja n'hi ha prou de fer contractes temporals amb finalitats diferents d'aquelles per a les quals s'han contractat i l'excessiva utilització d'aquesta forma de contractació que es dona en aquest país, que correspon aproximadament a un terç dels treballadors*.

Relatiu amb prolepsis

Un altre cas, que podem estudiar juntament amb l'anterior, és el del relatiu amb prolepsis, és a dir, aquella construcció de relatiu en què hi ha anticipació d'un element gramatical en relació a l'ordre lògic; concretament, l'element anticipat és una preposició, i aquesta anticipació comporta sovint algun altre canvi (ús del relatiu àton [*que*] en lloc d'un relatiu tònic [*què*, *qui*]). Exemples:

- *Saps d'allò que parlàvem suara?* (A. Busquets i Punset, *Del Montseny*, 2^a ed., Maçaners 2005 [1^a ed., Barcelona 1903], p. 29). La frase sense prolepsis seria: *Saps allò de què parlàvem suara?*
- *D'allà on ve la veu* (títol d'un llibre de poemes, que segurament vol dir *Allà d'on ve la veu*, però que, pròpiament, és una idea distinta del que diu literalment). Heus ací el text sencer del poema d'on és extret el títol: «NADAL.— D'allà on ve la veu, que no ho sé, / comença aquest vent amb què parlo / que avui, tot el que puc enviar, / ha sortit a esperar-Te: / tot el que en mi escolta, / i la mirada, en la nit, / fins al centre dels teus camins, / també la veu, que es sorprèn / en trobar-se germana / de la música i l'aigua, / i el misteri de la meua força, / els braços de totes les arrels. / Ah, què ens has dut? Tot et diu dins de mi. / I, entre les muntanyes que t'envolten, / restaré a vetllar-Te» (poema de Jordi Cots i Moner [Barcelona, 1927], dins J. Bofill - A. Comas, *Un segle de poesia catalana*, Barcelona 1968, pp. 1248-1249; la *Gran enciclopèdia catalana* diu que és poesia amb rerefons religiosos).
- *Les burles i les processons sempre tornen d'allà on són* (o *d'allà on surten*) (refranys recollits dins J. Espunyes, *Dites, locucions i frases fetes de Trespunts avall*, Tremp 2006, p. 129). La construcció sense prolepsis seria *allà d'on són* o *allà d'on surten*.
- *I fa riure que Duran substitueixi el «mans netes» d'ERC per un «mans lliures», sobre el qual gent més malèvola que jo farà tota mena d'ironies. Fins i tot puc entendre ... que ara digui ... Ara bé, per allò que no passo, allò que demostra que CiU no vol –o no pot– entendre la lliçó electoral del pacte de govern tripartit ... és que recorri a l'eslògan: «Ni dretes, ni esquerres: Catalunya».* Això,

Duran, no ho pot dir» (S. Cardús, dins *Avui*, 23-1-2004, p. 19). L'expressió subratllada ve a ser com una frase feta. Sense prolepsis, seria: ... *Ara bé, allò per què no passo, allò que demostra que ...*

- ... *i que de l'únic superior que depenia era del comandant Santiesteban* (Lluís Grifell, *Memòries i aventures d'un temps i un país*, Navarres 2009, p. 200). Notem que es tracta d'un text de tipus col·loquial. En un estil culte hauria de ser (sense prolepsis): ... *i que l'únic superior de qui depenia era el comandant Santiesteban*.

Proposta normativa

Vist tot això, podem deduir-ne que existeixen el relatiu sintètic i el relatiu amb prolepsis, propis, en general, d'un estil col·loquial. Per això, en un estil culte i llevat que es tracti, pel que fa al relatiu sintètic, de les construccions que hem anomenat senzilles, val més usar el relatiu analític o redactar la frase d'una altra manera; amb més raó cal esmenar el relatiu sintètic quan aquest és impropis (és a dir, quan hi intervé el pronom relatiu *el qual* i variants). També, en general, val més evitar les prolepsis, llevat que es vulgui donar a la frase un to popular, espontani.

Exemples esmenables o clarament millorables

A continuació fornim una sèrie d'exemples, classificats, amb relatius que, suposant que ens situem en un estil culte, s'haurien d'esmenar o que almenys es podrien certament millorar (després de la citació literal, entre cometes, donem, en cursiva, la nostra solució, com ja hem fet anteriorment):

A) Relatius sintètics amb preposició implícita repetida:

- 1) «La qüestió mereixeria un intent de resposta molt meditada i exigiria un espai més ampli del que dispo en aquest article» (*Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 207, set. 2002, p. 106) > *La qüestió mereixeria un intent de resposta molt meditada i exigiria un espai molt més ampli d'aquell de què dispo en aquest article*.
- 2) «L'immens funeral d'Estat per les víctimes de l'11-M va ser també l'enterrament polític d'Aznar, que va haver de rebre consol de qui probablement s'ho devia esperar: Pasqual Maragall» (*Avui*, 25-3-2004, p. 14, subtítol; noteu l'ambigüitat: no se sap si *qui* és el subjecte del verb *s'ho devia esperar* o bé el complement preposicional d'aquest verb) > *L'immens funeral ... que va haver de rebre consol d'aquell de qui probablement s'ho devia esperar: Pasqual Maragall*.
- 3) «Si aquests papers cauen en les mans que no han de caure, morirem, tingues-ho present» (J. Navarro, *La Germandat del Sant Sudari*, Barcelona 2004, p. 412; noteu l'ambigüitat: no se sap si *que* és el subjecte del verb *no han de caure* o bé el compl. preposicional d'aquest verb) > *Si aquests papers cauen en les mans en què no han de caure, morirem, tingues-ho present*.

- 4) «Des del punt de vista del contingut, aquest volum conté, doncs, les cinc conferències següents, que segueixen l'ordre en què es van realitzar (aquí les citem **amb el títol que** es van presentar com a conferències, mentre que algun dels autors n'ha canviat el títol per a la seva publicació com a treball en aquest volum): ...» (AA. VV., *Els subtrats de la llengua catalana: una visió actual*, Societat Catalana de Llengua i Literatura, Barcelona 2002, p. 8) > *Des del punt de vista ... (aquí les citem amb el títol amb què es van presentar ...): ...*
- 5) «Hem sentit a dir tantes de vegades que una llengua és un sistema de comunicació, un sistema perquè la gent s'entengui, que no reflexionam que ens relacionam amb les persones que ens interessin i no **amb les que** ens podem comunicar» (Lluís Garcia i Sevilla, *Conformitat social i identitat lingüística*, IEC 1999, pp. 34-35) > *Hem sentit ... amb les persones que ens interessin i no amb aquelles amb les quals* (o bé **amb aquelles amb qui**) *ens podem comunicar.*
- 6) «Un altre “secret”, proposat per Eugène Vale, per trobar aquesta harmonia [entre una obra literària i la seva adaptació cinematogràfica] és partir **d'allò que va partir** el propi escriptor quan escrigué la seva història» (*Treballs de recerca d'alumnes de batxillerat del Bages, curs 2002-2003*, p. 180; en aquest cas, havent-hi també altres incorreccions, val més redactar la frase d'una altra manera) > *Un altre «secret», proposat per Eugène Vale, per a trobar aquesta harmonia és agafar el mateix punt de partença de l'escriptor quan compongüé la seva història.*
- 7) «Sota el teu aspecte de menestral d'abans, ets com un fuster o un vidrier **dels que** en queden pocs: sorruts, malfiats, però francs, pencaires i complidors» (*Avui*, 8-6-2006, p. 2) > *Sota el teu aspecte de menestral d'abans, ets com un fuster o un vidrier d'aquells dels quals en queden pocs ...* (sobre la bondat del pronom feble en pleonàstic en frases com aquesta, vegeu el nostre manual *Català complet*, vol. II, 2ª ed., Barcelona 2007, p. 137).
- 8) «Aquest poeta, ric prestador i dirigent jueu català, és un **dels qui** tenim una biografia més completa» (AA. VV., *Poemes hebraics de jueus catalans*, Barcelona 1976, p. 139) > *Aquest poeta, ric prestador i dirigent jueu català, és un d'aquells de qui tenim una biografia més completa.*
- 1999, p. 56) > *La primera conclusió ... són d'un nivell d'integració conceptual superior a aquell en què ens hem mogut fins ara.*
- 3) «Marxar **d'on** ningú no espera que tornis» (*Regió 7*, 18-11-2002, p. 4) > *Marxar d'allà a on ningú no espera que tornis.*
- 4) «Em vaig girar tot de cop **cap on** semblava venir aquella dolça veu: l'indret del tronc gruixut d'una palma» (d'una novel·la, abans de ser corregida) > *Em vaig girar tot de cop cap allà d'on semblava venir aquella dolça veu ...*
- 5) «–Psi, psi...! –cantava, insidiós, l'ocell d'abans, i jo no feia pas ni un esforç per veure des d'on cantava. A la fi, després d'una estona, se sentí–: *!Psi, psi...! ;Jusé, Jusé!* // Em vaig girar tot de cop **cap on** semblava venir aquella dolça veu: l'indret del tronc gruixut d'una palma. M'hi vaig atansar i vaig voltar-la a poc a poc sense veure ni rastre de la noia» (d'una novel·la, abans de ser corregida) > ... *Em vaig girar tot de cop vers el punt d'on semblava venir aquella dolça veu ...*

C) Relatius sintètics amb algun altre element implícit (aquell i variants, allò, allà...):

- 1) «**Els** (o **Als**) **qui** els agrada menjar pa amb oli / han de ser homes ben barbuts» (d'una cançó; noteu la barreja de subjecte i compl. indirecte; en la nostra solució prescindim dels possibles condicionaments mètrics de la frase) > *Aquells a qui agrada menjar pa amb oli / han de ser homes ben barbuts.*
- 2) «La construcció d'un país, certament, passa per fer-hi carreteres, escoles i hospitals ... I això és, fonamentalment, **al que** s'han dedicat amb èxit els governs de CiU ...» (*Avui*, 10-12-1999; en aquest cas, a més, hi ha un altre vici: l'ús del relatiu masculí amb un antecedent neutre: cf. el nostre manual *Observacions crítiques i pràctiques...*, vol. I, Moià 1994, p. 28, 1) > *La construcció ... I això és, fonamentalment, allò a què s'han dedicat amb èxit els governs de CiU ...*
- 3) «La classe verbal I ha estat tradicionalment la més uniforme, la més productiva i **de la que** discrepen un menor nombre de verbs que, aparentment, per la forma de l'infinitiu, hi haurien d'encaixar» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; en aquest cas, a més, el relatiu és castellanitzant [prep. + article + *que*], cf. el nostre manual *Català complet*, vol. II, 2ª ed., Barcelona 2007, p. 131) > *La classe verbal ... la més productiva i aquella de la qual discrepen un menor nombre de verbs ...*
- 4) «Reunir aquelles aportacions en un conjunt més o menys orgànic que donés una perspectiva més globalitzadora **de la que** fins aquell moment disposàvem, ens va semblar una necessitat ineludible i d'interès general» (AA. VV., *La llengua catalana al segle XVIII*, p. 9; noteu que el canvi del relatiu sintètic al relatiu analític emmena el canvi de la prep. *de* per la conj. *que*) > *Reunir aquelles aportacions en un conjunt més o menys orgànic que donés una perspectiva més globalitzadora que aquella de la qual fins aquell moment disposàvem ...*

B) Relatius sintètics amb preposició implícita no repetida:

- 1) «A primera vista el que em va sorprendre, cal dir que agradablement, és el to del comentari, molt diferent **del que** ens té acostumats el Sr. M.» (*Avui*, 3-10-2003, p. 20) > *A primera vista ... molt diferent d'aquell a què ens té acostumats el Sr. M.*
- 2) «La primera conclusió que es pot entreveure és que els problemes territorials a què la Conca d'Òdena ha de fer front són d'un nivell d'integració conceptual superior **al que** ens hem mogut fins ara» (*Revista d'Igualada*, abril

- 5) «[parlant del nomenament dels bisbes] Als nuncis correspon de transmetre a la Santa Seu la llista dels candidats ... La Congregació per als Bisbes elegeix al qui li sembla més adient i el presenta al Papa» (d'un original, abans de ser corregit; aquest cas el podem considerar relatiu sintèctic o bé zeugma [barreja de règims: complement directe + subjecte]) > *Als nuncis ... La Congregació per als Bisbes elegeix aquell que li sembla més adient i el presenta al Papa* o bé *La Congregació per als Bisbes elegeix el qui creu més adient i el presenta al Papa*.
- 6) «Però la raó, en política, no és de qui la té, sinó de a qui li és donada, o riguda ...» (Avui, 12-3-2006, p. 26; hi esmenem també el pleonasma) > *Però la raó, en política, no és de qui la té, sinó d'aquell a qui és donada, o riguda ...*
- 7) «És això el que ha caigut. És això al que renunciem.» (Avui, 6-6-2006, p. 30) > *És això el que ha caigut. És això allò a què renunciem.* (Si no agrada aquesta solució, se'n pot buscar una altra.)
- 8) «Puc entrellucar l'àvia / eixugant els plors de l'absència, / mirant la cara i la creu de la figura freda / d'una dona sense nom / i sense ànima. / Tant li mancava l'amor del seu home. / Ell com a penyora li va fer el regal, / abans de marxar d'on no tornaria» (fragment del vers «El camafeu de l'àvia», de Núria Pradas, publicat dins *Jeux Floraux du Genêt d'Or 2006*, p. 38) > ... *abans de marxar d'allà on no tornaria*.
- 9) «Després de cinquanta anys, quina impressió em fa la meua tesi doctoral? Qualsevol que tenguí ocasió de llegir-la, o almanco fullejar-la, convindrà amb mi que hi vaig fer una feïnada, encara que em va mancar un suport bibliogràfic previ més ampli que del que vaig disposar i, així, el treball, evidentment, resultava massa ambiciós» (*Butlletí Interior*, Societat d'Onomàstica, núm. 104-105 [maig-juny 2007], p. 35) > ... *encara que em va mancar un suport bibliogràfic previ més ampli que aquell del qual (o que aquell de què) vaig disposar ...* ♦

Visiteu el nostre web amb més de 400 quadres pintats a mà.

www.artdelaterra.cat

info@artdelaterra.cat · 93 805 54 57

Podem fer-vos el quadre personalitzat: mida, color i motiu.

